

Kulturdepartementet
postmottak@kud.dep.noDeres ref.:
Vår ref.:
Saksbehandler: BD
Dato: 1. februar 2023

Strategi for kulturfrivillighet – innspill fra Norsk musikkråd

Med strategi for kulturfrivillighet ønsker regjeringen å etablere kulturfrivilligheten som et eget politikkområde. Bred deltakelse, tilgjengelige og egnede lokaler og et godt samspill mellom frivillig og profesjonell skal være en del av denne politikken. Dette er en positiv ambisjon som vi slutter oss til!

Det frivillige musikklivet består av kor, korps, band, orkestre, konsertarrangører samt fagbaserte organisasjoner. I Norsk musikkråd er 40 landsdekkende organisasjoner medlem, som i sin tur har flere tusen medlemslag, ensembler, arrangører, utøvere og medlemmer.

Strategien blir til i løpet av relativt kort tid og som paraplyorganisasjon er det vår rolle å bidra til medvirkning fra musikkorganisasjonene. I etterkant av fristen vil vi gå gjennom de skriftlige innspillene fra medlemsorganisasjonene som har levert dette. Primo mars vil det også foreligge et notat fra Telemarksforskning om samarbeidet frivillig profesjonell, som vi tror kan være relevant for departementet til denne delen av strategien.

Vi er takknemlig for at departementet har valgt å ta i bruk en referansegruppe med paraplyene og ser frem til videre deltakelse i denne.

Avgrensning av strategien

Kulturfrivillighet er ikke et entydig begrep. Vi anbefaler å se til Enger-utvalgets definisjon av *ytringskultur*, hvor kulturbegrepet avgrenses til virksomheter som har et ekspressivt formål.¹ Dersom ytringskultur er begrepet skal legges til grunn, vil det innebære at strategiens nedslagsfelt er innenfor kulturarv og utøvelse av kulturuttrykk, samt opplæringsaktivitetene knyttet til disse.

1. Egnede lokaler til musikk

Lokaler må være tilpasset bruken

Riktig egnethet innebærer et prinsipp om at det er rommet som skal tilpasses aktiviteten, og ikke omvendt. Dette hindrer ikke for flerbruk på tvers av sjanger, men problemet er ofte at det ikke gjøres noen reelle vurderinger med utgangspunkt i musikklivets utbredelse og behov.

Akustisk egnethet er av stor betydning for mange lag, spesielt innen musikk og teater. Hvert år legges det ned tusenvis av øvingstimer. Bare på musikksiden øver om lag en halv million nordmenn uke musikk i omtrent 10.000 ulike lokaler, men et fåtall er egnet for aktiviteten som skjer.

Ved hjelp av faglig anerkjente akustikkmålinger har Norsk musikkråd konstatert at så mye som 4 av 5 lokaler i bruk til musikkøvelser ikke er egnet til den bruken de har. I praksis betyr det at svært mange korps, kor, orkestre, band og andre musikkensembler bruker øvingslokaler som hemmer kvalitet og trivsel.

Fylkesmusikkrådene har måler akustikk i øvingslokaler i henhold til ISO-standard, og har over mange år bygget seg opp en stor kompetanse på hva som fremmer og hva som hemmer egnede lokaler. Vi vet at et egnet øvingslokale bidrar til rekruttering, opplevelsen av anerkjennelse og spilletglede. Det bidrar til at musikerne og dirigenten kan høre hverandre. I ytterste konsekvens kan uegnede lokaler forårsake helseskader, være seg konsentrasjonsproblemer, muskel- eller hørselsskader.

¹ NOU 2013:4, kap 6.6.

I tillegg vil de fleste ha behov for tilgang på møterom i ulike størrelser til det frivillige, organisatoriske arbeidet som styremøter, arbeidsgrupper, årsmøter, kurs og samlinger der det er behov for å møtes, samt mulighet for servering og overnatting.

Det handler om tilgangen på gode lokaler og kulturarenaer for øving og framføring, men også det å gi tilgang på lokaler og kulturarenaer der organisasjonene kan utøve alle sine aktiviteter på en best mulig måte, med riktig egnethet, tilgang og en overkommelig pris.

Praktiske forhold

Utover egnethet kan praktiske forhold også være en hindring. Tilstrekkelig lagerplass og tilgjengeligheten av denne har mye å si for hvor mye man får ut av øvingstimene. Det er for eksempel tungt for orkesteret om øvingen finner sted på loftet, mens kontrabassen og paukene bor i kjelleren. Ballettundervisning eller korøvelse blir brått vanskeligere når et helt klasserom med stoler må ryddes vekk og settes tilbake på nøyaktig samme plass ved hver øving.

Høye kostnader for lån, samt merkostnader knyttet til for eksempel vakthold og renhold, blir i praksis også en barriere for aktivitet.

I tillegg er det en forutsetning at lokalene er lette å låne, slik at arbeidstimene kan brukes på drift heller enn kamp om sin plass på skoler og med det offentlige for å få utøve aktivitet. Tilgang til skolebygg etter skoletid er en vedvarende utfordring, og noe så enkelt som nøkkel mangler ofte.

Dette handler om å ha tillit til at musikkfrivilligheten er gode og viktige brukere av lokalene. Her er holdningene fra skoleeiere og rektor en stor betydning, som varierer noe mellom kommuner, men også innad i den enkelte kommune. Det bør også være en absolutt forutsetning at forvaltere av bygg i offentlig eie ikke gir en usaklig forskjellsbehandling etter sjanger, livssyn eller andre parametere.

Kartlegging av kulturlokaler

Det er ulike eierformer, mange bygg er i kommunalt eie (som skoler), noen er eid av lag eller stiftelser eller er en del av offentlige eller offentlig finansierte kulturinstitusjoner. Fraværet av gode oversikter over hvilke lokaler som er i bruk har vært brukt som en forklaring på at det ikke er etablert flere virkemidler for å utbedre forholdene.

Det kan være vanskelig å få oversikt over hvilke lokaler som finnes, som er tilgjengelige, og som er egnet til varierte kulturaktiviteter. Kulturalliansen har i perioden 2019-2022 i samarbeid med blant annet fylkesmusikkrådene kartlagt lokalene som benyttes av det frivillige kulturlivet i et utvalg kommuner.

Hovedkonklusjonene fra kartleggingen i de 25 kommunene bekrefter hva musikkrådene erfarer:

- De fleste øvelser foregår i uegnede lokaler
- Det er for liten kunnskap blant lagene om hvilke akustiske forhold som egner seg til deres
- Aktivitetene har ikke tilstrekkelig tilgang til lager

Sambruk av lokaler

Selv om det er ulike krav til egnethet for ulike typer aktivitet, er det en realitet at ikke enhver kulturaktør kan forvente lokaler til eksklusivt bruk for eget sjangeruttrykk. Selv relativt sett enkle grep kan gjøre et eksisterende lokale blir bedre å bruke for flere. Dette er også relevant opp mot en bærekraftsdimensjon, hvor tomme bygg med noen utbedringer kan fylles med aktivitet.

De lokalene som allerede benyttes til sambruk, slik som organisasjonseide bygg, menighetshus, kirker og livssyns åpne seremonirom er eksempler på hvordan eksisterende lokaler kan benyttes av flere aktører.

Frivillige organisasjoner må få slippe inn i lokaler der det er mulig. Mange offentlige lokaler står ubenyttet på ettermiddag og kveldstid, og det må være en strategi for bruk av disse. Lokaler som i dag er tilgjengelige, kan imidlertid være problematisk å låne. Det er en stor utfordring for mange lag at selv om Voksenopplæringsloven har en forskrift som gir lagene gratis tilgang til undervisningslokaler, er disse ikke hverken tilpasset lagenes behov eller tilgjengelige når det er behov. Skolene har et tungrodd system hvor man må søke i lang tid i forkant, og det er mye administrasjon rundt dette. Det må kunne gjøres enklere.

Alle kommuner har et kulturskoletilbud, og lokalene som disse benytter er også viktige arenaer for kulturlivet ellers.

Samarbeid på tvers og mindre silotenkning kan være en løsning for å romme flere typer kulturaktiviteter i samme bygg. Det er naturlig at kommunen i samråd med de lokale aktørene tar et helhetlig ansvar for å vurdere behov, egnethet og sambrukspotensialet. Det kan være både praktiske og økonomiske barrierer som står i veien for dette.

Bestemmelser for bruk

I tillegg til å utarbeide det strategiske grunnlaget for bedre tilgang på egnede lokaler, må det legges føringer og insentiver for hvordan dette skal skje i praksis. Dette bør inkludere å gjøre de nødvendige endringer i lov og forskrift. Målet er reell utvikling, medvirkning og tilgang over hele landet

Grovt sett samles kulturlivet i to typer bygg; skolebygg og kulturbygg. Felles for majoriteten av disse er at de mottar offentlige tilskudd, eller er under offentlig styring. Det er dermed naturlig å se på hvilke justeringer som kan gjøres innen miksen av offentlige virkemidler.

I Oslo har musikkrådet blant annet kjempet på plass bystyrets fastsettelse av at "skolebyggene skal kunne fungere som kulturhus i nærmiljøet," noe som følger opp kommunens visjon om merbruk og flerbruk av investeringer i offentlige bygg. Videre har det kommet på plass egen forskrift om ideelle organisasjoners rett til lån og fri bruk av skolelokaler og lokaler i bydelene og standard kravspesifikasjon for nye og rehabiliterte skolebygg (SKOK) som sikrer blant annet undervisningsrom som kan anvendes som øvingsrom og fremføringsrom, og åpen kultursal for minimum 200 personer utformet etter norsk standard og med variabel akustikk. Oslo musikkråd er også tildelt rollen som brukerrepresentant for breddekulturen og ideelle aktører, og skal være med ved rehabilitering og når nye bygg planlegges.

Dette har medført en rekke nye gode arealer for kulturutfoldelse i frivillig regi i Oslo, og at flere av områdene i Oslo som ikke har noen kulturell infrastruktur fra før har fått en vekst i kulturarealer. Det hadde vært langt lettere å få dette igjennom, og for andre kommuner å følge på, om dette hadde vært fastsatt som nasjonal lov, forskrift eller i direktiv til fylker og kommuner. Det må imidlertid bemerkes at det ikke er nok å bare jobbe med bestemmelser, den enkelte beslutningstaker (som rektor) burde også kunne evalueres på hvor godt de tilrettelegger for merbruk utenfor kjernetiden (som etter undervisningstid).

Plan- og bygningsloven

Plan- og bygningsloven medfører byggetekniske forskrifter, men den skal også gi oss bærekraftig utvikling, samordning av offentlige oppgaver og sikre medvirkning i saksbehandlingen. Den sier at kommunene skal utarbeide en kommuneplan, med en samfunnsdel og en arealdel. Men den sier ikke hvordan kommunene skal planlegge for kultur, eller kulturarenaer.

Loven krever brukermedvirkning, også når det skal bygges skole- og kulturbygg. Det er imidlertid en utfordring for brukerne å gi gode innspill på grunn av lite kunnskap, enten om saken eller prosessen. En må også være meget tidlig ute hvis man skal ha innflytelse som gir effekt. For frivillige aktører kan det være krevende å selv skulle initiere dialog og medvirkning på riktig tidspunkt i prosessen.

Forslag:

- Krav til alle kommuner om å ha en langsiktig plan for sine kulturarenaer og andre arenaer som brukes til kulturytringer. Planen bør settes opp med milepæler som etterprøves hvert fjerde år, og tiltakene i planen bør settes opp mot kostnader for enkel kartlegging av finansieringsbehov.
- Krav til at kommuner og fylkeskommuner aktivt involverer kulturaktørene i planprosesser og konkrete byggeprosjekter.
- Godkjente kravspesifikasjoner for kulturarenaer må ligge til grunn når det bygges nytt, tilsvarende som for idrett.
- Standarder for akustikk i musikkrom, som NS-ISO 23591, legges til grunn ved investeringer og utbedringer av alle lokaler som er i offentlig eie og som skal brukes til musikk.
- En lovhjemlet rett for musikkfrivilligheten til å benytte offentlige skolebygg og andre typer bygg som museer og arkiver, i tråd med føringene for kommunal planlegging. Videre må skolene holdes ansvarlige for å slippe kulturfrivilligheten til i skolebyggene, f.eks ved hjelp av utvikling av system for rapportering av bruk etter skoletid.
- Krav til økt døgnutnyttelse av lokaler, som offentlige skolebygg. Nybygg bør tilrettelegges for dette.

- Lik tilgang til idrettshaller for de delene av kulturfrivilligheten som har behov for det, eksempelvis marsjtrening for korps og drill, danselag, eller andre samlinger.

Kulturloven

Et eksempel fra et av FolkOrgs danselag viser at det er store forskjeller på tilgang til egnede lokaler avhengig av hvor i landet man utøver musikk eller andre kulturaktiviteter. Danselaget øver i to ulike kommuner; i den ene kommunen kan de i teorien få tilgang til gratis lokaler, men i praksis er disse lokalene skoler som ikke er egnet til formålet og som ofte har sprengt kapasitet. I den andre kommunen har de tilgang til gode og egnede lokaler i samfunnshus, og det er til og med gratis. Det bør ikke være så tilfeldig, men dette eksempelet er dessverre verken unikt eller avgrenset til musikkfrivilligheten.

Slike kommunale forskjeller i tilgang på lokaler illustrerer forskjellene innad i kommunal kultursektor. Det er store variasjoner fra kommune til kommune hva gjelder organisasjonsløsninger for kulturarbeidet, og dermed politisk og administrativt handlingsrom til å behandle kultursaker. Her har kommunestørrelse mye å si – det er mer vanlig å ha kultur organisert som en egen enhet i store og mellomstore kommuner, enn i små kommuner. Dette kan bety større mulighet til å følge opp føringer for kulturarbeidet fra statlig hold. Motsatsen, med organisering av kultur i samme enhet som for eksempel oppvekst og helse, skaper ofte motstridende behov hvor kultur typisk blir nedprioritert når vanskelige budsjettvalg må tas.²

Det er også mer vanlig i større kommuner å ha både kulturplan og egen plan for kulturarenaer. 49% av kommuner i en undersøkelse fra Telemarksforskning oppga at de har en kulturplan, mens kun 15% har en egen plan for sine kulturarenaer.³ Telemarksforskning finner en positiv sammenheng mellom det å ha en kulturplan, og det å prioritere kultur økonomisk. Kvalitative funn fra deres undersøkelser peker på at konkrete, systematiske og etterprøvbare planer bidrar til gjennomsiktighet i kulturarbeidet, at behov kommer tydeligere frem, og forankring både hos det lokale kulturlivet og hos politikere.⁴

Kommunale forskjeller i selve organiseringen og planleggingen av kulturarbeidet skaper muligheter for skjevfordeling av tilgang på kulturaktiviteter avhengig av hvor man bor i landet. Det ligger potensiale i kulturloven for å utjevne slike forskjeller og sikre lik tilgang på egnede lokaler for kulturfrivilligheten i hele Norge. Dagens kulturlov preges imidlertid av overordnet språk. I loven står det i dag at både stat og kommuner skal gi rettslige, økonomiske, organisatoriske, informerende og andre relevante virkemiddel og tiltak⁵. Det ligger et potensiale her hva gjelder flere egnede kulturlokaler, men disse overordnede målsetningene må ned på et hakk mer konkret og operativt nivå. Kulturloven må bli et reelt styringsverktøy og definere en tydelig arbeidsfordeling mellom stat, fylkeskommuner og kommuner når det gjelder å planlegge kommunens kulturarenaer.

Forslag:

- Krav til hver enkelt kommune om at de skal ha en langsiktig kulturplan og en plan for tilgjengelige og egnede kulturarenaer tilpasset behovene til deres lokale kulturliv. Tiltakene i planen bør settes opp mot kostnader for enkel kartlegging av finansieringsbehov.
- Kommunen må ha plikt til å samarbeide med det lokale kulturlivet, med bestemmelser om hvordan innspill fra deres representanter skal høres, behandles og dokumenteres.
- Kulturloven må kunne etterprøves: Kommunen og fylkeskommunene bør hvert fjerde år lage en oversikt over hvordan bestemmelsene er fulgt opp, etter modell av Folkehelseloven.
- Kulturloven må henvise til kommunens planverk for arenaer og arealbruk, både for rene kulturarenaer, men også for andre arenaer som brukes til kulturytringer (skoler, grendehus, private aktører, mv).
- Krav til at kommunale kulturhus gir en viss andel tid til kulturfrivilligheten, og at inntjeningskrav må tilpasses den reelle finansielle situasjonen i feltet.

² Miland, K.P., & Kleppe, B. (2019). *Organisering og kompetanse i kommunal kultursektor*. TF-rapport nr. 532. Bø: Telemarksforskning.

³ Miland, K.P., & Kleppe, B. (2022). *Kommunal kultursektor 2022: Organisering, prioritering og planlegging*. TF-rapport nr. 707. Bø: Telemarksforskning.

⁴ Miland, K.P. (2022). *Er det rom for kultur i norske kommuner?* TF-notat nr. 8/2022. Bø: Telemarksforskning.

⁵ <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2007-06-29-89>

Lov om voksenopplæring

Det er grunnleggende positivt at voksenopplæringsloven gir arrangører gratis tilgang til offentlige undervisningslokaler, men i praksis gjør tidsbegrensingen på 21.00 på hverdager det lite aktuelt for lag med voksne utøvere å fullt ut benytte denne retten.

Forslag:

- En utvidelse av tidsbegrensning på bruk av undervisningslokaler fram til kl 23.00, eventuelt kl 22.00 slik Viken fylkeskommune nylig har vedtatt for sine videregående skoler. Dette er et enkelt tiltak som burde kunne gjennomføres relativt raskt.

Forvaltning

Med en satsing på kulturfrivillighet som et politikkområde, må det også følge økonomiske midler som muliggjør ambisjonene for egnede lokaler til kulturfrivilligheten. Samtidig bør det se på hvordan forvaltningen kan forbedres, så vel kommunalt som statlig. En satsning må innebære økte rammer, men også en høyere bevissthet om temaet hos de som forvalter bygninger og ordninger.

Det kunne med fordel vært flere anleggskonsulenter som kunne bidratt både i statlige og regionale prosesser og sikre et godt bindeledd mellom kulturlivet og forvaltningen. Siden det hovedsakelig er kommunene og fylkene som bygger og eier sine skolebygg, er det stort behov for informasjon om hvordan skolebygg kan tilrettelegges for etter undervisningstid. Det er behov for informasjon og gode eksempler, henvisning til standarder og praktiske løsninger.

Vi ser også at staten trenger å bygge opp sin egen kompetanse innen kulturbygg, slik som det er gjort over mange år hva gjelder kompetanse på idrettsanlegg. Det er behov for kompetansehevende tiltak for kommuner som skal bygge nye skolebygg og kulturhus. Bestillerkompetansen er mange steder relativt lav, og det er behov for en veiledertjeneste.

Et eksempel fra en konsertarrangør hos Klassisk i Flekkefjord illustrerer et av problemene:

Etter 70 år med konserter i slitent samfunnshus og trekkfull kirke fikk Klassisk Flekkefjord endelig slippe til i nytt kulturhus med god scene og akustikk, ved hjelp av penger fra kommune, fylkeskommune og stat. Kommunens krav om egeninntjening på utleie av kulturhuset satte derimot en stopper for de frivillige ildsjelenes bruk av huset, og de endte opp tilbake i dårlige lokaler med store problemer med rekruttering av frivillige. Sluttresultatet er at Klassisk Flekkefjord antageligvis må legge ned virksomheten, og dette lokalsamfunnet mister en arrangør som har bidratt til å sikre bredde i det lokale kulturtilbudet over lang tid.

Det trenger ikke å være slik. Kulturhusene kan spille en viktig rolle med og for kulturfrivilligheten, særlig når det gjelder tilgang til egnede lokaler. Under pandemien fikk kulturhusene mulighet til å slippe inn kulturfrivilligheten i mye større grad enn tidligere. Det ble ikke bestemt av det enkelte kulturhus men av eier, som er kommunen. Dette kan altså i stor grad løses ved å stille krav til kommunen om å slippe inn kulturfrivilligheten i kulturhus, og krav til kulturhusene om å avse en viss andel tid til frivilligheten, hvor inntjeningskrav må sees i sammenheng med den reelle finansielle situasjonen i det frivillige feltet.

Nærmere om Regionale kulturbygg

Regionale kulturbygg (tidligere Desentralisert ordning for tilskudd til kulturbygg) gir tilskudd til kulturhus, flerbrukslokaler eller spesiallokaler for kunst og kultur. Midlene kan benyttes til nybygg, ombygging og modernisering av kulturbyggene, men ikke til vedlikehold eller drift.

Midlene fordeles til fylkeskommunene etter en nærmere fastsatt fordelingsnøkkel. Søknader fremmes gjennom kommunen der bygget skal ligge. Tilskudd kan utgjøre inntil 1/3 av godkjente prosjektkostnader for kulturbygget. Kulturdepartementet har regler for tilskuddene, som gjelder for alle fylkeskommuner. Hver enkelt fylkeskommune har i tillegg egne regler, som ikke nødvendigvis er samkjørt med andre fylker.

Noen kommuner og fylkeskommuner informerer godt og lyser ut tilskuddene. Noen fylkeskommuner annonserer ikke tilskuddet, fordi det er lite penger i ordningen. Det er også mulig å fordele tilskudd for framtidige år, ved å innvilge en søknad som legger beslag på alle tilgjengelig midler i flere år framover. Forvaltningen av ordningen skjer i stor kontrast til hvordan det tilsvarende tilskuddet til idrettsarenaer er innrettet, der idrettskretser og idrettsråd har en betydelig medvirkende rolle.

Noen fylkeskommuner registrerer alle søknadene de har mottatt i Anleggsregisteret, andre bare de som er innvilget. På grunn av innretning på Anleggsregisteret og på grunn av ulik forvaltning i fylkeskommunene får man ikke meningsfylte rapporter for tilskuddsordningen, slik at det i praksis er vanskelig å si noe kvalifisert og helhetlig om hva midlene faktisk går til.

Forslag:

- Tilskuddene knyttes til kommunal plan for kulturarenaer, som skal være utviklet i samarbeid med kulturfrivilligheten.
- Fylkeskommunenes krav til søknader gjennomgås med sikte på harmonisering av kriterier og terminologi.
- Søknader må inneholde informasjon om hvilke kulturuttrykk som tilgodeses, og hvor mye av tilskuddet som benyttes til mer funksjonalitet kulturarenaer, modernisering av bygningen og universell utforming.
- Alle søknader og rapporter registreres i Anleggsregisteret.
- Anleggsregisteret justeres slik at det er enkelt å registrere opplysningene og enkelt å hente ut relevante rapporter.

Finansiering av egnede lokaler

I statsbudsjettet er det allerede signalisert at noen av tiltakene i strategi for kulturfrivillighet kan være aktuelle for kommende fordeling av overskuddet til Norsk Tipping. For å imøtekomme dagens finansieringsbehov vil det bli viktig å styrke bevilgningen til de etablerte ordningene som fungerer, men også å tette kompetansehull. Formålet med kulturandelen bør forskriftsfestes, og en betydelig del av midlene forbeholdes anlegg og kulturarenaer.

Forslag:

- Regjeringen bes sette av en årlig arenamilliard til utbedring av lokaler som brukes til musikk og annen kulturaktivitet.
- Kulturens andel av spillemidlene og formålet med bruken må forskriftsfestes, og en betydelig del av midlene forbeholdes anlegg og kulturarenaer.
- Bevilgningene til egnede lokaler via de etablerte ordningene som fungerer må styrkes, som Kulturrom og Regionale kulturbygg over spillemidlene, samt prosjekter som Kulturalliansens arbeid med kartlegging av kulturlokaler samt Norsk musikkråd og fylkesmusikkrådenes arbeid med musikklokaler.
- Det bør settes av midler til videreutvikling av den offentlige kompetansen på hva som er egnede lokaler. Gjerne gjennom en veileder for de norske standardene for akustikk.

Egnede lokaler: Fra ambisjon til virkelighet?

I lang tid var det en oppfatning om at romakustikk ikke spiller noen rolle, så lenge musikkfrivilligheten bare har et rom for å møtes til øvelse. Det har ført til at de færreste lokaler som brukes til musikkaktiviteter er tilpasset formålet. Akustikkmålinger i regi av fylkesmusikkråd viser at så mye som 4 av 5 lokaler ikke er egnet til formålet.

For å skape en bedring av situasjonen må det jobbes langs flere spor:

- Kulturalliansens kartlegging av hvilke lokaler kulturfrivilligheten benytter i kommunene må trappes opp. Musikkorganisasjonene og fylkesmusikkrådene er delaktige i å gjennomføre kartlegginger, men tempoet er for lavt.
- Kulturorganisasjonene, Norsk musikkråd og fylkesmusikkrådenes faglige og politiske arbeid inn mot kommunene, akustikkmåling av øvingslokaler og veiledning og bevisstgjøring av lokale lag må trappes opp. Dette ivaretas i dag av en deltidsressurs i Norsk musikkråd samt enkelte av fylkesmusikkrådenes daglige ledere, der handlingsrommet er svært begrenset
- Kulturrom må styrkes og Regionale kulturbygg må bli en reell finansieringsmulighet (toppfinansiering) for kommuner når de skal prioritere mellom idrett og kultur. Dagens skjevfordeling, der det i potten for idrettsanlegg er 30 ganger høyere toppfinansiering, gir svært begrenset effekt for utbedring og tilrettelegging av de lokale øvingslokalene til musikk- og kulturlivet.
- Det må vurderes en lovmessig forankring av tildelingen til regionale kulturbygg slik at det motiveres til at kommunene utvikler kommunedelplaner der det ikke bare hjemles bygging av idrettsanlegg, men også kulturarenaer

2. Samspill mellom den profesjonelle og frivillige kulturen

Samarbeid mellom frivillige og profesjonelle krefter er relevant for mange kulturformål, men betydningen vil variere for hvor viktig dette samarbeidet er for innhold og kvalitet. Det profesjonelle kulturlivet har en rolle i å styrke frivillige arrangører og utøvere med opplæring og kunstnerisk innhold, samtidig som frivillig kulturliv bidrar til å styrke kulturnæringen.

Samarbeidet mellom frivillige og profesjonelle har blitt stadig viktigere for musikklivet. På utøversiden ledes alle musikklag i dag av profesjonelle instruktører og dirigenter. Det er sjelden at det nå benyttes noe annet enn fagutdannede dirigenter, til forskjell for hva situasjonen var for 20-30 år tilbake. Pedagogisk virksomhet i det frivillige musikklivet er antagelig den største arbeidsgiveren for profesjonelle musikere, og utgjør en betydelig andel av inntekten for mange musikere i hele landet.

Dette temaet har fått fornyet oppmerksomhet i samband med forslaget om et regionalt kulturfond og Hurdalsplattformen. Det er et mål i seg selv at strategien kan konkretisere hva et samarbeid mellom frivillige og profesjonelle består av. Det vil i sin tur bidra til å indikere hvilke virkemidler som fremmer dette og hvordan en skal innrette og prioritere regionale kulturfond.

Noen eksempler på hva dette samarbeidet er:

- **Kammerkoret Ensemble 96.** Korets kjernemedlemmer består av dyktige amatørangere. Definisjonen på amatørangere er vanskelig da flere av disse har en musikkutdanning for eksempel musikkvitenskap, konservatorium/ høyskole, men et annet hovedinstrument enn sang osv. En slik medlemsmasse er vanlig i disse såkalte semiprofesjonelle korene. Ensemble 96 har en profil der formidling av ny musikk er sterkt i fokus. De samarbeider tett med komponister og har jevnlig urframføringer av nye verk. I tillegg er det et par sangere i ensemblet som også er utdannet komponister og skriver for ensemblet. Både ved urframføringer og andre konserter så har de ofte samarbeid med profesjonelle musikere/ orkestre. Dirigenten er utdannet ved Norges musikkhøgskole og har en ph.d stilling. Hun bruker Ensemble 96 i det praksisarbeidet. De har flere plateinnspillinger på cv-en. <http://www.ensemble96.no/>
- **Oslo kammerkor** ble stiftet av Grete Pedersen (dirigert for det norske solistkor). Oslo kammerkor markerte seg tidlig med en musikalsk profil mot norsk folkemusikk. I deres arbeid med folkemusikken arbeider de tett med utøvere innenfor sjangeren. Her samarbeider de både ved opplæring i folketonesang til medlemmene og i samarbeid på konserter og plateinnspillinger. På tidlig 2000- tallet var koret mer rendyrket folketone og klassisk orientert. Nå jobber de mer i en crossover sjanger der folketone og klassisk er et viktig fundament, men tilknytter seg mer jazzmusikere som Arve Henriksen (trompet) og Tord Gustavsen (piano). De har tett samarbeid med spesielt to profilerte samtidskomponister, Ørjan Matre og Marcus Paus (jp sønn til Ole).
- **Rockeklubben i Porsgrunn (RiP)** ble startet i 1990, da en gjeng musikkinteresserte og initiativrike ungdommer syntes konserttilbudet var for dårlig og ville ta tak i det selv. RiP initierte etter hvert et samarbeid med utestedet Kjelleren. Mellom 1990- 96 ble det arrangert ca 60 konserter. Rockeklubben blir drevet av stor dugnadsånd og frivillig innsats. RiP samarbeider med kommunen om under 18 konserter og med videregående skole om markedsføringshjelp. RiP arrangerer konserter av og med profesjonelle, men det håndteres av det frivillige. I 2017 ble RiP kåret av Norske kulturarrangører til årets Helårsarrangør.
- **Malakoff Rockefestival** er en årlig musikkfestival siden 2003 med hovedfokus på rock. Festivalen bliver arrangeres i juli i Nordfjordeid. Internasjonale og nasjonale artister med over 20 000 besøkende. Festivalen startet som en elevbedrift ved Eid videregående skole. Og første festival hadde 650 besøkende. I 2004 og 2005 ble de kåret til årets festival av Norske konsertarrangører. Festivalen leverer kunstnerisk innhold av høy kvalitet til barn, unge og voksne. Festivalen skaper identitet og stedsutvikling i diskriktet og driver i tillegg helårsdrift på klubbscenen Gymmen. Festivalen har 1000 frivillige
- **Ung klassisk** er en festival som i sin form ble startet i 2009, og før dette en musikkonkurranse som en del av Arendal Griegfestival fra 2002. Ung klassisk er en møtarena for unge musikere og gode opplevelser for publikum. De unge gis profesjonelle scener og er et viktig møtepunkt for å knytte kontakter. Dette er en viktig arena for unge musikk talenter som trenger erfaring med å spille sammen med profesjonelle musikere og symfoniorkestre. Ung klassisk er en god plattform for amatører og profesjonelle, hvor de deltar som utøvere og fagpersoner. Mange av de som har deltatt på Ung klassisk er i dag aktive og fremgangsrike profesjonelle musikere.
- **Orkesteret Fossegripen** startet i 1917 i Voss. Siden 1991 har Dagfinn Rohde vært dirigent og kunstneriske leder. Han er også fiolinist i Bergen Filharmoniske Orkester. Gjennom årene har det vært mange profesjonelle solister på plakatene, dette for å gi orkesteret inspirasjon og entusiasme og for å gi publikum

ekstra musikkopplevelser. I dag har Fossegrimen 30 – 35 musikere fra Voss og nabokommunene. Orkesteret samarbeider tett med kulturskolen om rekruttering og gir unge musikere verdifull orkester trening. I tillegg en øvearena for elever i videregående skole som trenger øving i direksjon.

- **The Brazz Brothers** består av to brødrepar på messinginstrumenter, Jan Magne og Helge Førde. I tillegg har de med seg Runar Tafjord (waldhorn), Stein Erik Tafjord (tuba), Kåre Nymark jr. (trompet) og Kenneth Ekornes (trommer). Gruppen ble etablert i 1981. Mange skolekorpsmedlemmer over hele Norge har fått stifte bekjentskap med gruppen gjennom sine kurs i å lære å spille uten noter, som gruppen holder både for nybegynnere, viderekomne, profesjonelle og musikk lærere i både inn- og utland.
- **Oslo Brass Band (OBB)** et messingensemble som ble stiftet i 2001. OBB tilbyr en inspirerende, utøvende arena for profesjonelle musikere, musikkpedagoger, frilansere, musikkstudenter og dyktige amatør musikere i Oslo-området. I tillegg til å arrangere egne konserter og delta i nasjonale konkurranser, arrangerer de også Underholdningskampen for skolekorps på Østlandet. OBB er stiftet av musikkstudenter ved Norges Musikkhøgskole og Barratt Dues Musikk institutt. OBB er også prøveensemble for Dirigentløftet, hvor landets mest fremragende dirigenter underviser og leder masterklasser for dirigenttalenter fra hele landet.
- **Bergen Filharmoniske ungdomsorkester** var en tanke som ble introdusert på orkesterkonferansen i 2013, og som har blitt en realitet i Bergen med samarbeidet mellom Harmonien (det profesjonelle symfoniorkesteret Bergen Filharmoniske Orkester) og BFUng (det frivillige ungdomsorkesteret Bergen Filharmoniske Ungdomsorkester). Medlemmene kommer fra hele Vestlandet og er ett offisielt rekrutterings orkester. Orkestrene skal være frittstående miljøer, inkludert medvirkning fra musikerne selv. Gjensidig hospitering mellom ungdomsorkesteret og det profesjonelle symfoniorkesteret. Ungdomsorkesteret benytter instruktører fra det profesjonelle symfoniorkesteret. Ungdomsorkesteret settes inn i konsertprogrammet til det profesjonelle symfoniorkesteret. I tillegg skal det gjennomføres felleskonserter.
- **Trondheimfolk** er en helårsarrangør og en frivillig forening, som arrangerer folkemusikkkonserter, sceniske folkedansforestillinger, dansefester og folkemusikkpuber i Trondheim. Trondheimfolk har en kunstnerisk målsetting å tilby variert folkemusikk og folkedans av høy kunstnerisk kvalitet og god tradisjonsrepresentasjon i Trondheim.

Aktørene

Viktige, profesjonelle aktører for musikkfrivilligheten er:

- Komponister, skapere og opphavere
- Produsenter, sceneteknikere, lyd- og lysteknikere
- Pedagoger, dirigenter og instruktører
- Utøvende på øvelser og fremføringer

I tillegg kommer indirekte aktører; som academia, høyere utdanning innen kulturfag, ansatte i kulturinstitusjoner, kommunale, DKS og annen kulturforvaltning. Mange av de som jobber innen kulturforvaltningen har også et aktivt liv i kulturfrivilligheten.

I de fleste kommuner eksisterer det ikke helprofesjonelle aktører eller institusjoner. Her vil det å legge til rette for flere samarbeid mellom profesjonelle og frivillige kunne bidra til kunstnerisk utvikling, kompetanseutvikling, profesjonalisering og et bredere publikum. Over tid gir slike samarbeid også mulighet for utvikling av ferdigheter og talent hos unge utøvere på vei mot en profesjonell karriere.

Kulturskoler

Etter opplæringsloven §13-6 skal alle kommuner ha et musikk- og kulturskoletilbud, organisert i tilknytning til skoleverket og kulturlivet ellers. Dette gir en viktig arbeidsbetingelse for rekruttering til det frivillige kulturliv mange steder.

I beste variant fungerer Kulturskolen som et lokalt kraftsenter for kulturlivet, men det er noe variasjon i hvordan kulturfrivilligheten opplever samarbeidet og i hvor utbredt grad de organiserer seg nettopp i «tilknytning til kulturlivet ellers».

Det er en gjensidig avhengighet mellom kulturskolene og musikklag for lokale kor og korps og orkestre. Dette handler om profesjonelle pedagogstillinger som delvis er avhengige av frivillige lag. Modellen der mange kulturskoler leier ut instruktører er utbredt.

Kulturskolens rolle er omtalt i Stortingsmeldingen om barne- og ungdomskultur, men i strategien bør det likevel løftes frem hva som er gode oppskrifter på et godt, gjensidig samarbeid. Eksempelvis kan kulturskolen og det enkelte korps ha felles opplæringsplan for blåseinstrument- og slagverk- opplæring, en plan som er tilpasset hverdagen til utvikling av korpsensemblet.

Kulturinstitusjoner

Forskningsprosjektet til ISF om frivillighet i kulturinstitusjoner⁶ viser at så mange som 2 av 3 benytter seg av frivillig deltakelse. Dette er også eksempler på samarbeidet mellom frivillig og profesjonell. Det er et stort potensial for samarbeid mellom egenorganiserte kulturaktiviteter og offentlige kulturinstitusjoner. Idealet er en likeverdig samskaping mellom kulturfrivilligheten og kulturinstitusjonene, og aktuelle virkemidler som kan stimulere til slikt samarbeid bør innrettes i lys av dette.

På samme vis som kulturskolene finnes det også kulturinstitusjoner som tar på seg en slik rolle ovenfor det frivillige kulturlivet.⁷

Frivillig og profesjonell - noen problemstillinger

Innretningen av virkemidler

En begrensende faktor for mer og utvidet samarbeid kan være muligheten for økonomiske tilskudd. Å søke tilskudd til fellesprosjekter faller ofte mellom flere stoler; det er ikke profesjonelt nok til å treffe ordninger for profesjonelle, samtidig som det er for profesjonelt for å oppnå tilskudd innen ordninger beregnet på frivilligheten.

Det kan fremstå som at det benyttes to ulike logikker for henholdsvis frivillige og profesjonelle prosjekter, og at disse langt på vei er gjensidig utelukkende. Enkelt sagt, aktivitet er enten frivillig eller profesjonell, ikke begge deler. Dette kan være i konflikt med hvordan aktiviteter faktisk gjennomføres med en blanding av frivillige og profesjonelle.

Likebehandling

En annen utfordring er knyttet til hvem som skal ha betaling og hvor mye det skal betales. Det kan være motiver for å tegne opp et tydelig skille mellom profesjonell og amatør av denne grunnen. Dette er viktig for å ivareta anstendig lønn til profesjonelle, men skillet gjør det også vanskelig å kompensere andre økonomisk. Samtidig kan det være vanskelig å avgjøre hvem som skal få ordentlig betalt og hvem som ikke skal ha betalt, eksempelvis i et storband. For frivillige kan det også oppleves urettferdig at en artist skal tviholde på sitt honorar mens dyktige frivillige arrangører taper penger og må betale fra egen lomme.

Makt og motivasjon

I Telemarksforsknings artikkel om profesjonalitetens pris skriver de om konflikter knyttet til ulike motivasjon: *Arrangementskompetanse og kunnskap om HMS ble kanskje et viktigere premiss for en arrangør enn en brennende interesse for musikk. Profesjonaliseringen medfører på den måten en langt mer rasjonell tilnærming til arrangøroppgaven. En av våre informanter som jobbet på et stort kulturhus beskrev dette. Han fortalte at «jeg vil helst ikke møte for mange av artistene. Jeg er på jobb, jeg er her for publikum. Jeg blir rett og slett en dårligere forhandler om jeg tar selfies med artistene.*

For de frivillige er det kanskje nettopp det sosiale og muligheten til å treffe sin favorittartist som er motivasjonen. Det er nettopp dette som gjør det gøy og en profesjonalisering kan motarbeide dette.

Til det profesjonelle ligger også en forventning om at valg skal tas av kunstnerisk kompetente personer. Flere musikkarrangører har kunstneriske utvalg som programmerer. For mange frivillige er nettopp det å være med å bestemme en viktig motivasjonsfaktor. De ønsker ikke å bare være passive hjelpere til noe andre har bestemt.

Arbeidsgiver og arbeidstakerbestemmelser

Det frivillige kulturlivet er en stor oppdragsgiver, men også en mulig arbeidsgiver.

Med restriksjonene for kulturlivet under covid-19 kom det frem hvordan midlertidige arbeidsforhold og kombinasjonen av ulike tilknytningsmodeller bidrar til at musikere og kulturarbeidere i kraft av å være frilansere og selvstendig næringsdrivende faller utenfor sosiale sikkerhetsnett.

Regjeringen har gjennomført flere endringer i arbeidsmiljøloven, og tidligere i januar var endringer i arbeidstakerbegrepet på høring. Selv om det ikke skal være en realitetsendring, kan det likevel lede til at flere frivillige

⁶ <https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/handle/11250/2574947>

⁷ Se <https://www.scenenord.no/musikertjenester/> og <https://www.buskerudteater.no/trygghet>

aktører må ta et arbeidsgiveransvar, ved at bevisbyrden i større grad nå pålegges styret i det enkelte arrangør eller ensemble.

Forprosjekt

NOKU, Norsk musikkråd, CREO, Kulturrom og Arrangørforum samarbeider i disse dager med Telemarksforskning om utarbeidelse av et notat om sammenhengene frivillig-profesjonell. I vårt arbeid med innspill til strategi for kulturfrivilligheten og regionale kulturfond ser vi et felles behov for mer innsikt om utfordringer og muligheter i samarbeidet mellom profesjonelle og frivillige på musikkfeltet. I virkemiddelapparatet har det til nå vært så å si tette skott mellom frivillig og profesjonell, og derfor har også denne type samarbeid vært vanskelig å gjennomføre mange steder.

Forprosjektet vil kunne gi noen svar på følgende spørsmål:

- På hvilken måte samarbeider frivillige og profesjonelle
- Hvilke resultater skaper det?
- Hvis musikklivet handler om å samarbeide på tvers, kan da virkemidlene også gjøre det?
- Tilgjengelige data som beskriver frivilligheten
- Konkrete eksempler på slikt samarbeid fra ulike kommuner

Notatet vil ettersendes når det er ferdigstilt.

Regionale kulturfond

Norsk musikkråd har i samarbeid med NOKU og en rekke arrangørorganisasjoner gitt forslag til formål, innretting og finansiering. Med budsjettforslaget for 2023 ble formålet også uttalt; *målet [med regionale kulturfond] er å styrke samspeillet mellom profesjonelt og frivillig kulturliv, i tillegg til å forsterke lokal og regional kulturfrivillighet.*

For å sikre at midlene får en god måloppnåelse er Norsk musikkråds tilrådning at det stilles krav om tildelingsutvalg som er sammensatt av representanter fra målgruppene. Ordningen bør forvaltes lokalt, av kulturfaglig utvalg med god kjennskap til og bred kompetanse på kulturfeltet, for å bidra til forankring, legitimitet og en mer treffsikker bruk av midlene. Ordningen må videre komme i tillegg til eksisterende tilskuddsordninger og det må tilføres friske midler.

Dersom ordningen gjennomføres på riktig måte, vil den blant annet kunne føre til økt deltakelse i det frivillige kulturfeltet, flere jobber til profesjonelle utøvere og øvrig kulturturnæring (f.eks. sceneteknikk), økt kunstnerisk nivå, bredere og bedre tilbud til publikum, at nye publikumsgrupper kommer til, og gode ringvirkninger for lokalt næringsliv. Summen av alt dette, er at regionale kulturfond har potensiale til å styrke hele lokalsamfunnet.

3. Innretning av tilskuddsordninger

Prinsipper fra frivillighetsmeldingen

Prinsipper for innretningen av statlige tilskuddsordninger er godt belyst i Frivillighetsmeldingen (Meld. St. 10 (2018–2019)). Etter denne skal det vektlegges store, brede ordninger som ikke legger for mange føringer på organisasjonstype eller aktivitet. Brede ordninger skal bidra til å rekruttere og bevare et mangfold av frivillige (kap 5.5.1).

Det skal også foretas en gjennomgang for å se om mer kan ytes som driftstilskudd fremfor prosjekttilskudd (kap 6.5.1). Forskriftsfesting av regelverk skal gjøre ordningene mer forutsigbare (kap 6.6.) og det skal i større grad benyttes kriteriebaserte tilskuddsordninger, for dermed å redusere bruken av skjønnsmessige utmålinger (kap 6.8).

Flerårige driftstilskudd har lenge vært et ønske. I følge meldingen skal det gjennomføres piloter med noen tilskuddsordninger for utprøving av flerårige avtaler (kap 9.4).

Strategien bør konkretisere hva som skal være konsekvensene av disse normene.

Forslag:

- Enkeltorganisasjoner på statsbudsjettet bør så langt det er mulig kanaliseres via brede ordninger, være seg i paraplyorganisasjoners regi eller i fagmiljøer med dialog og kompetanse på frivillig kulturliv
- Sjangerbaserte ordninger der det finnes flere sjangerorganisasjoner, bør forvaltes av paraplyorganisasjoner fremfor enkeltorganisasjoner
- Driftsmidler til sentrallidd bør fordeles etter demokratisk oppslutning og utbredelse (antall medlemmer og lag), og utvikles i samarbeid med aktørene på området.
- Statlige tildelinger som skal forvaltes regionalt, må stille som betingelse at det benyttes tildelingsutvalg med nærhet, dialog og kompetanse på målgruppene
- Driftsmidler til frivillige organisasjoner må følge pris og lønnsutviklingen i samfunnet ellers, også de ordningene som tildeles av spillemidlene
- Flerårige *tilskudd* som omtalt i frivillighetsmeldingen bør iverksettes. Om det ikke lar seg gjøre av hensyn til økonomireglementet, kan det likevel gis en flerårig *forutsigbarhet*.

Samkjøring av tilskuddsforvaltning

Flere av de frivillige paraplyorganisasjonene forvalter også tilskuddsordninger på vegne av det offentlige. Norsk musikkråd forvalter Frifond samt driftstilskudd til landsomfattende musikkorganisasjoner. LNU og Norsk musikkråd har etablert et felles saksbehandlersystem ved hjelp av programvaren Insights. Dette er programvare som stiftelsen Dam, BUFDIR og flere andre større forvaltere benytter. Det er fortsatt et potensiale i å tenke mer samordnet og se etter mulige stordriftsfordeler også mellom aktørene som forvalter tilskuddsordninger.

Når det gjelder de ulike offentlige tilskuddsordningene, så er en vedvarende utfordring at logikken knyttet til søknad, tildeling og rapportering ikke er særlig egnet opp mot logikken som er i frivillig sektor.

Som eksempel kan nevnes IMDIs tilskuddsordning for integreringsmidler. Her søkes det i februar, svar på kommer i april, mens midlene må være benyttet før årsslutt. Når det gjelder inkluderingsarbeid spesifikt, er dette noe som krever en langt større tidshorisont for at det skal gi reell endring. En ender opp med mange små prosjekter, i stedet for å gi en mer langsiktig og formodentlig varig effekt.

Kommunale og lokale tilskudd

Som del av arbeidet med innspill til strategien, men også med tanke på innretning av tilskuddsordningene til Norsk musikkråd, er det gjennomført en undersøkelse blant lokale medlemslag om inntektskilder og bruk av tilskuddsordninger i kommunene. Oppsummeringen er vedlagt.

Hovedfunnene er at:

- To av de viktigste forutsetningene - men også to av de største utfordringene - for lagene, er tilgang på egnede lokaler og få tilsatt og kunne lønne gode instruktører/dirigenter.

- Kontingent og egenfinansiering i form av dugnadsarbeid, loppemarked mv er viktigste inntektskilder
- Lagene søker bare på et fåtall av ordningene som finnes, manglende kjennskap til aktuelle støtteordninger er viktigste årsaken
- Faste, årlige ordninger med forutsigbar støtte er de viktigste ordninger, og de som blir mest brukt
- Det er størst behov for midler til drift, og mange peker på lønninger til dirigent/instruktør som største utgift

Tilskudd til Nasjonale musikkorganisasjoner

Driftstilskuddet til de nasjonale musikkorganisasjonene er finansiert av spillemidler og ble i 2022 tildelt 21,9 millioner. Ordningen har for tilskuddsåret 2023 mottatt 34 søknader med et samlet søknadsbeløp på 30,3 millioner. Musikkorganisasjonene har meldt nødvendigheten av økte driftsmidler fra og med 2023 til rekruttering, tillitsvalgsopplæring, organisasjonsbygging, i lys av både økt kostnadsnivå og ønske om aktivitet.

De frivillige musikkorganisasjonene står for opplæringen av unge, fremtidige utøvere, selve grunnfjellet i musikksektoren. Talentene over hele landet må få mulighet til å utvikle seg. Det gjør de i all hovedsak gjennom lokalledene i de nasjonale musikkorganisasjonene, og derfor må grasrota få gode nok vilkår til at de kan fortsette driften, samtidig som sentralleddene får gode nok arbeidsbetingelser til å kunne følge opp medlemmer og aktivitet i lokallagene.

Covid-19 har gitt oss den erfaringen at nasjonale organisasjoner spiller en svært viktig rolle for å bidra til lokale kulturaktiviteter. De nasjonale musikkorganisasjonene har lagt til rette for digitale løsninger og møteplasser. For å sikre forutsigbarhet og tildelinger til organisasjonene slik at de kan sikre drift på dagens nivå og den ekstraordinære innsatsen som nå må følge i 2022, søker organisasjonene om å øke denne tildelingen.

En økning i rammetilskuddet ville styrke organisasjonenes faglige arbeid og skape mer og bedre aktivitet for deres medlemmer rundt om i landet. Musikkorganisasjonene spiller en viktig rolle i demokratibyggning og samfunnsutvikling. For å kunne ivareta samfunnsoppdraget for blant annet eldrebølge og integrering, trenger organisasjonene robuste nasjonale ledd. Økte rammer til sentralleddets drift og nasjonale aktiviteter er grunnleggende for å kunne ivareta dette samfunnsoppdraget.

Tiden som kommer vil også innebære et økt arbeid med oppfølging av enkeltmedlemmer, tillitsvalgte lokalt og medlemslag med veiledning og utviklingsarbeid for å igangsette aktivitet. Det er helt grunnleggende at det finnes driftsmidler for å etablere den nødvendige kapasiteten. Flere av mottakerorganisasjonene har få eller ingen stillingshjelm. Rammen bør økes slik at alle mottakerorganisasjonene kan ha en ansattressurs. Forenklet sagt; Uten drift, ingen aktivitet.

Medlemsorganisasjonene har bedt Norsk musikkråd om å prioritere tillitsvalgsopplæring, for å forsterke den opplæringen som allerede finner sted i organisasjonene. Til grunn for dette ligger et ønske om å prioritere organisasjonsbygging og etablere grunnlaget for rekruttering og utvikling av tillitsvalgte.

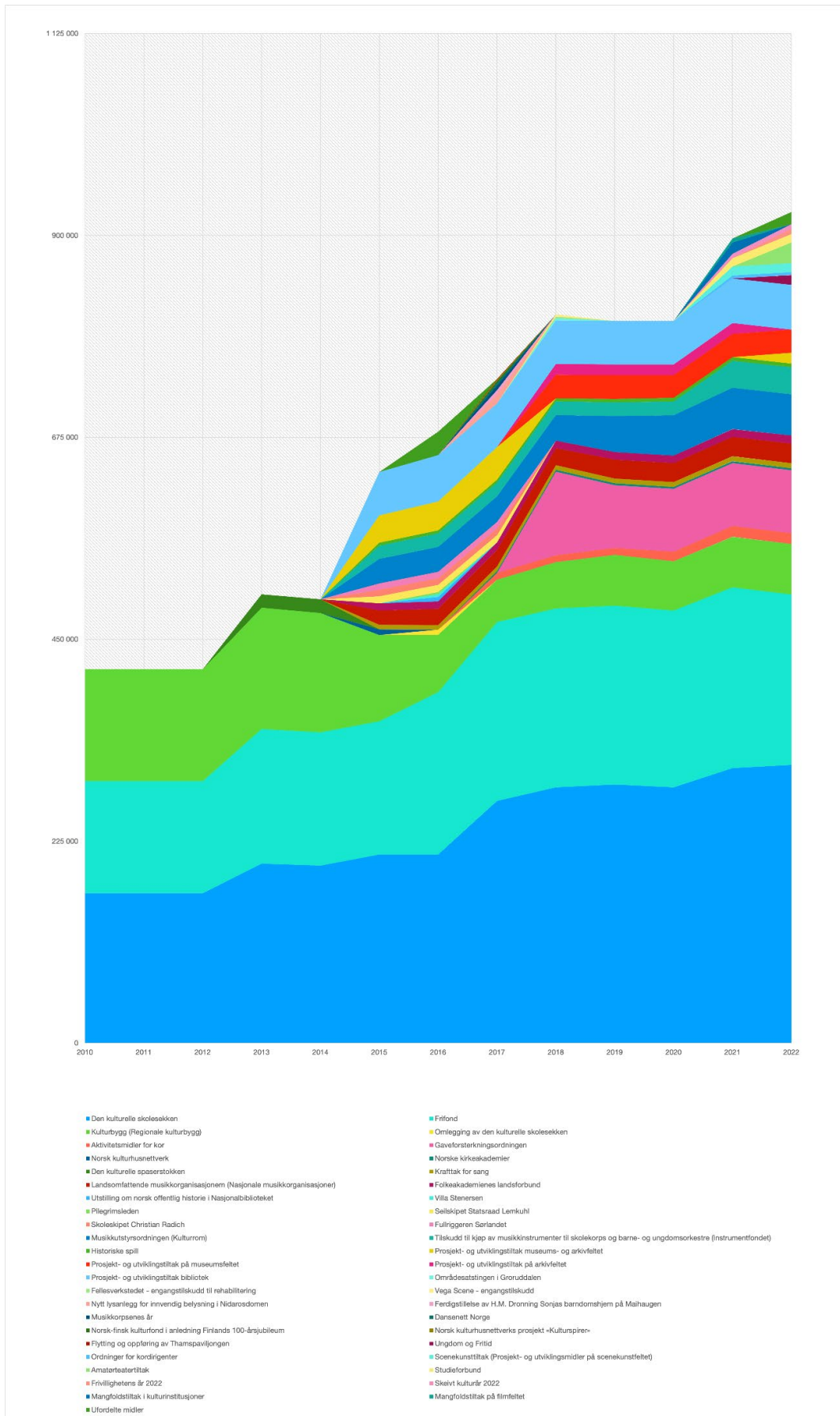
Forskriftsfesting av spillemidler til kultur

En viktig finansieringskilde for frivillige kulturorganisasjoner og deres arbeidsbetingelser kommer fra overskuddet til Norsk tipping.

Flere aktører, deriblant opposisjonen i forrige periode, har ved flere anledninger etterlyst en opprydning av kulturandelen til spilleoverskuddet. Dette har også vært et felles mindretallsforslag i forrige periode, samt vært et tema i Kulturministerens redegjørelser til Stortinget.

Stortinget har pr i dag lav innflytelse over hvordan departementet forvalter spillemidlene til kultur, som fører til lav forutsigbarhet og det er vanskelig å se hva kulturdepartementet vil prioritere. Et eksempel er fordelingen av overskuddet til kulturformål i 2022, hvor 22 formål ble omtalt i statsbudsjettet. Ved fordelingen på vårparten ble imidlertid 13,5 millioner holdt tilbake for tildeling senere på året (jmf kongelig res av 06.05.22). I løpet av året ble ytterligere 11 formål tilført. Sammen med ikke-utbetalte midler på 4 millioner fra tidligere år, ble det totalt tildelt 17,55 millioner i fjor, som ikke var forankret andre steder enn hos Kulturdepartementet.

Ser vi på utviklingen av ulike kulturformål over spillemidlene siden 2010, gir det følgende diagram på hovedpostene (diagrammet baserer seg kun på KUDs omtale i statsbudsjettene):

Etter vårt skjønn bør det etableres en mer prinsipiell tilnærming til hva det riktig å benytte spilleoverskuddet på. Enerettsmodellens legitimitet handler om både ansvarlige og at overskuddet kanaliseres til positive tiltak i nærmiljøet. Det fremstår i dag tilfeldig hva overskuddet brukes til, kan det i ytterste konsekvens svekke enerettsmodellens legitimitet, og dermed også oppslutningen i folket om Norsk tipping som aktør og garantist for ansvarlige spill.

Løsningen på dette er å forskriftsfeste et formål for kulturandelen av spillemidlene, en hjemmel som har kommet med seneste endringer av pengespilloven. Det er fra nylig etablert en forskrift for henholdsvis idretten (64 pst av overskuddet) og de humanitære og samfunnsnyttige (18 pst av overskuddet), så hvorfor gjør man ikke dette for kulturandelen?

En forskrift bør gi en føring for hva midlene skal benyttes til, som etter vår mening er kulturaktiviteter i lokalsamfunnet, først og fremst det frivillig organiserte. Offentlige kulturtiltak eller tiltak som bør ivaretas av det statlige eller kommunale, skal ikke finansieres av spillemidler. Spillemidlene bør heller ikke tildeles i form av enkelt-tildelinger til enkelt-organisasjoner (i 2022 var det laveste beløpet som ble tildelt fra KUD over spillemidlene på 55.000 kr.)

En formålsfesting vil også forenkle utfordringen med stadig reduserte tildelinger til regionale kulturbygg (desentraliserte arenatilskudd), samt den svært sprikende forvaltningen mellom fylkeskommunene på denne ordningen.

De 18 pst til kulturformål bør forbeholdes områder som hører naturlig hjemme på spillemiddel-overskuddet, slik som:

- Frifond og aktivitetsmidler til kultur
- Den kulturelle skolesekken
- Utstyr og anleggsmidler til kulturarenaer

Tilskudd til paraplyorganisasjoner

Til sist ønsker vi å formidle nødvendigheten av at paraplyorganisasjonene også gis de rammevilkårene som bidrar til å skape tilleggsverdier for medlemsorganisasjonene og deres aktivitet.

Norsk musikkråds medlemsorganisasjoner representerer hele musikkfrivilligheten. Gjennom felles prosjekter arbeider vi for å skape et interessefellesskap som kan målbære musikkfrivillighetens interesser. I tillegg har vi fylkesmusikkråd og 106 lokale musikk- og kulturråd i kommunene.

Norsk musikkråd har felles regionledd (fylkesmusikkråd) med Musikkens studieforbund. Utover VOFO er musikkfeltet de eneste innenfor det frivillige kulturlivet som har organiserte regionstrukturer i alle landets fylker. Aktiviteten i fylkesmusikkrådene er varierende, avhengig av regionale rammebetingelser og bemanning. Vi forventer at enkelte nasjonale prosjekt og oppgaver følges opp av fylkesmusikkrådene. Norsk musikkråd kjøper også tjenester av regionleddene og bistår disse etter behov. Norsk musikkråd har et faglig arbeid i samarbeid med fylkesmusikkrådene med akustikkmåling av øvingslokaler og en bevisstgjøring av eiere av offentlige bygg om nødvendigheten av tilgjengelige og egnede lokaler.

De lokale musikkrådene er lagenes felles sjangerovergripende samarbeidsarena for lokale musikkaktiviteter, og også det lokale musikklivets talerør overfor kommunepolitikere og kommuneadministrasjon. Arbeidet med lokale musikkråd er forankret i Norsk musikkråd nasjonale sekretariat. Vi arrangerer årlige konferanser for de lokale musikkrådene. For å styrke utviklingen er det utarbeidet nye samarbeidsavtaler mellom Norsk musikkråd, Musikkens studieforbund og fylkesmusikkrådene.

Arbeidet som er gjort i samarbeid med våre medlemsorganisasjoner og fylkesmusikkråd, NOKU, Kulturskolerådet, CREO m.fl. har nå ledet frem til en egen ISO-standard for musikkoverom. Vi ønsker å styrke målearbeidet, utvikle et enkelt tilgjengelighetsmerke som viser musikklokaler og om lokalene er universelt utformet. Måledatabasen trenger oppgradering for å sikre data, og gjøre ressursen tilgjengelig for innbyggere, frivillige og kommuner. Vi ser også behovet for å formidle betydningen ISO-standard har for øvingslokaler og normer for skolebygg, til utøvere, eiere og kommunal forvaltning og kan ta en større rolle i dette enn vi har anledning til i dag.

Norsk musikkråd har søkt Kulturdepartementet om en økning av driftstilskuddet med tanke på videre arbeid med helseforsvarlige og akustisk funksjonelle egnede lokaler, inkludering av flere deltakere i musikkaktivitet og et program for tillitsvalgtsopplæring og demokratibyggning.

Med vennlig hilsen

Bjarne Dæhli
generalsekretær

bd@musikk.no
950 623 58

Vedlegg: Oppsummering av undersøkelse blant lokale medlemslag

Innspill til Kultur- og likestillingsdepartementets arbeid med strategi for kulturfrivilligheten

Innspillet er utarbeidet av Mette Vårdal, på oppdrag fra Norsk Musikkråd, og er basert på en spørreundersøkelse gjennomført blant musikkrådets medlemslag.

Departementet har bedt om tilbakemelding på fire punkt:

1. Bred deltakelse og tilgang på kunst og kulturaktivitet i hele landet
2. Møteplasser og tilgang på egnede kulturarenaer for aktivitet, læring og opplevelser
3. Samspill mellom den profesjonelle og frivillige kulturen
4. Offentlige tilskuddsordninger og tiltak

I dette innspillet er det særlig de to siste punktene som vil bli behandlet. Norsk Musikkråds undersøkelse tok utgangspunkt i lagenes finansiering og støtteordninger, og fokus er på de lokale lagene sin hverdag og opplevelser. Undersøkelsen har gitt oss et godt bilde av hvor lagene henter sin finansiering fra, og hva som oppleves som utfordringer ved dagens ordninger.

Hovedpunkter i dette innspillet er:

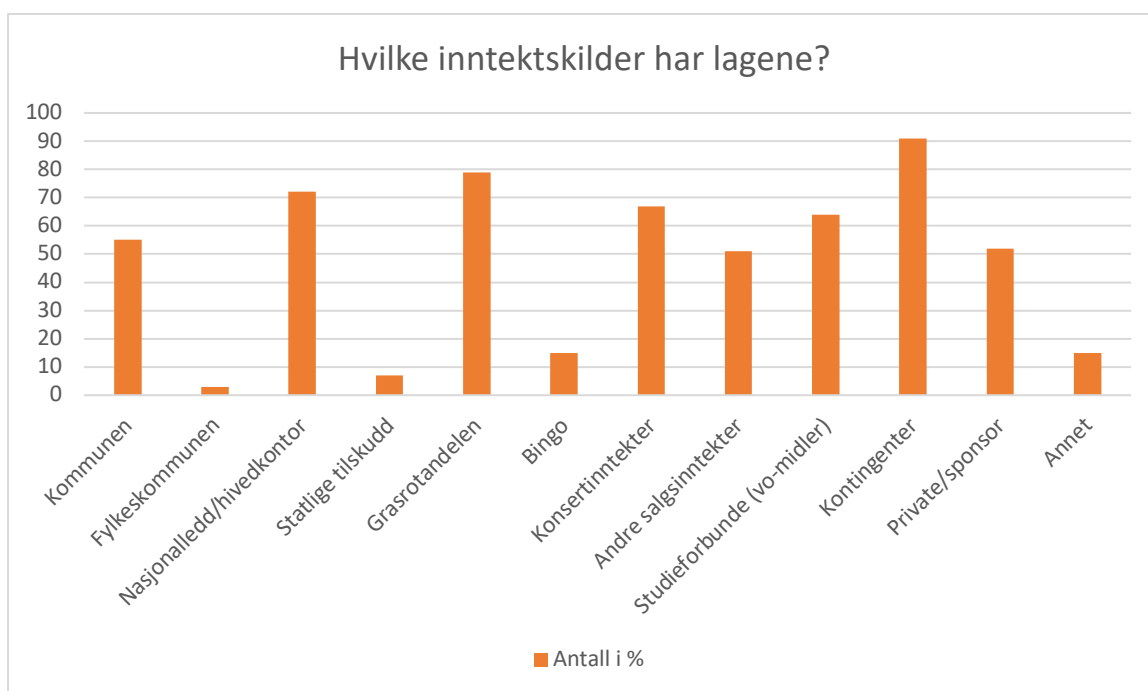
- Et stort nettverk av små og store lag sørger for tilgang og mulighet for deltakelse og opplæring i musikkaktivitet over hele landet
- To av de viktigste forutsetningene - men også to av de største utfordringene - for lagene, er tilgang på egnede lokaler og få tilsatt og kunne lønne gode instruktører/dirigenter.
- Kontingent og egenfinansiering i form av dugnadsarbeid, loppemarked osv er viktigste inntektskilde
- Lagene søker bare på et fåtall av ordningene som finnes, manglende kjennskap til aktuelle støtteordninger er viktigste årsaken
- Faste, årlige ordninger med forutsigbar støtte er de viktigste ordninger, og de som blir mest brukt
- Det er størst behov for midler til drift, og mange peker på lønninger til dirigent/instruktør som største utgift

Innspillet er delt inn i tre: først en gjennomgang av resultatene fra spørreundersøkelsen, så en analyse av hvordan de lokale lagene arbeider, presentert gjennom tre fiktive lag, og hvilke behov og utfordringer de har. Til slutt kommer en gjennomgang av de fire punktene departementet har bedt om innspill på.

1. Gjennomgang av spørreundersøkelsen

Undersøkelsen ble gjennomført blant Norsk musikkråd sine medlemmer, i alt har vi fått 466 svar. Av de som har svart er godt over 95% lokale lag, i tillegg til 18 nasjonale og 4 regionale organisasjoner.

Lagene henter inntektene sine fra et stort antall ulike ordninger. Det vanligste er kontingent, noe over 90% har. Grasrotandel og støtteordninger kanalisert gjennom nasjonalledd eller hovedkontor gir begge inntekt til over 70% av lagene. Nesten ingen får fylkeskommunale midler, og svært få benytter seg av støtteordninger som kulturrådet og Fond for utøvende kunstnere.

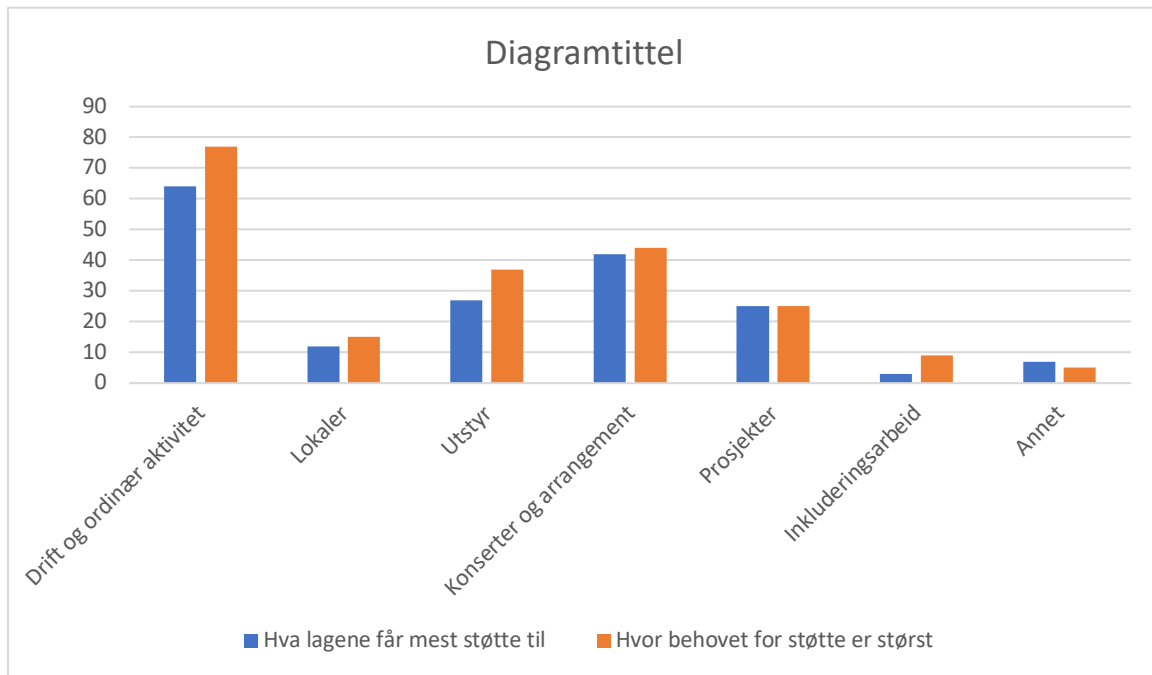

Vi ønsket også å få mer kunnskap om den kommunale støtten, dette er svært forskjellig fra kommune til kommune. Omlag halvparten svarte at de enten ikke fikk støtte, eller at de ikke fikk støtte, men gratis lokaler. Av de som fikk støtte utgjorde denne under 25% av omsetningen for de aller fleste, bare noen ganske få fikk mer i støtte fra kommunen. Da vi spurte om hvor mye de fikk i støtte, varierte dette veldig, alt etter lagets aktivitet og størrelse, og kommunens prioriteringer. Det generelle inntrykket er at kommunene er viktigere som fasilitør, med tilgang på lokaler, ordninger med kjøp av dirigenttjenester, konsertsamarbeid osv, enn som ren økonomisk bidragsyter til lagene.

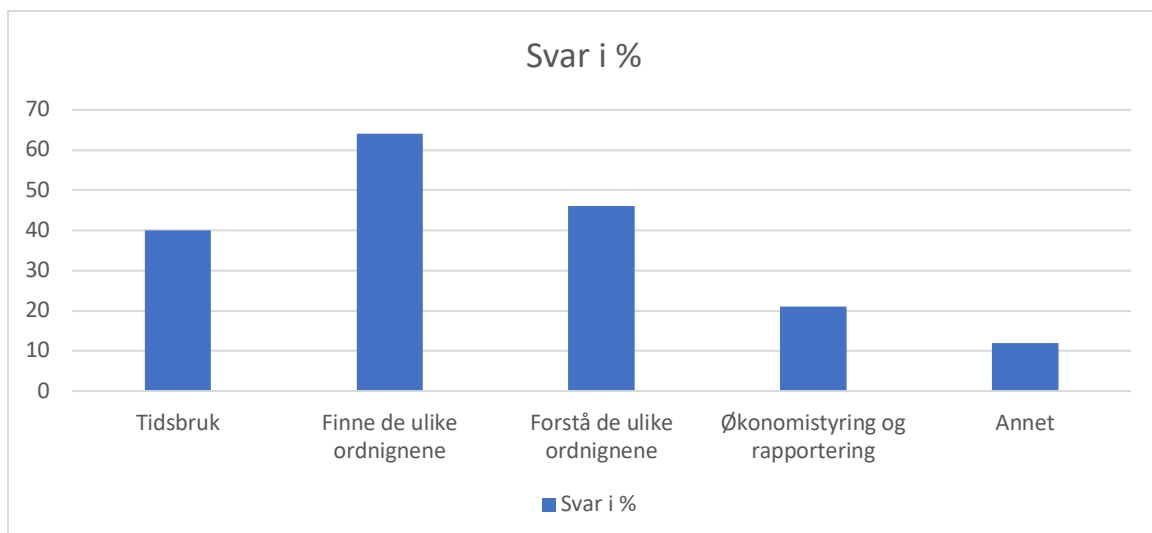
På spørsmål om hva som var de viktigste inntektskildene målt i kroner, er det ingen tvil om at viktigste inntektskilde er inntekter i form av kontingent eller resultat av ulike former for dugnadsarbeid, loppemarked osv, fulgt av stabile og forutsigbare støtteordninger som vo-midler, momskompensasjon og også frifond. Ut over det viser svarene stor variasjon.

Lagene får mest støtte til drift og ordinære aktiviteter (64%), fulgt av konserter og arrangement (42%) og utstyr (27%). På spørsmål om hvor behovet var størst for mer støtte, var rekkefølgen lik. Der lagene får mest støtte, var behovet også størst. Dette kan forstås på flere måter. Samsvar mellom faktisk støtte og behov, kan tyde på at tilskuddsordningen er innrettet etter behov og treffer godt, selv om det ikke oppleves som tilstrekkelig. Men det kan også være at lagene ikke

utnytter de mulighetene som ligger i systemet, og at man velger ut de støtteordningene der behovet er størst, for å søke på dem. Det kan bety at andre ordninger som er mer sporadiske og egnet for prosjekt og ulike tiltak utenom ordinær virksomhet, i større grad får stå ubrukt av lagene.

Omlag halvparten av lagene svarte også at de bare sendte 1-3 søknader i året. Når vi vet hvor mange ulike støtteordninger som finnes, betyr det at det er mange som av ulike grunner ikke benytter seg av hele spekteret med muligheter. På spørsmål om hva som var de største utfordringene med å søke, var det mange som svarte at det var krevende å finne og forstå de ulike ordningene.

2. Hvem er de lokale lagene?

Basert på svarene i undersøkelsen har vi beskrevet tre typiske, men fiktive lag og deres utfordringer:

Lag 1

Dette er et lite eller mellomstort medlemslag. De kan ha relativt mange medlemmer, men aktiviteten er begrenset. Drift og aktivitet er basert på tradisjon, og årene ser relativt like ut og har gjort det en god stund. De samles en gang i uken til øving, med romslige ferier. De har noen faste oppdrag lokalt, og arrangerer julekonsert i samarbeid med andre lokale lag.

Laget søker støtte fra kommunen som bidrar med noen tusen, i tillegg får de øve på musikkrommet på en av barneskolene. De søker også voksenopplæringsmidler fra musikkens studieforbund og får noen inntekter fra grasrotandelen. De har sett de kan søke momskompensasjon, men har ikke satt seg inn i ordningen enda. Viktigste bidrag er medlemskontingenten, og inntekter fra den årlige basaren med lotteri. Største utgiften er lønn til instruktør, som de kjøper gjennom den kommunale kulturskolen. Instrumenter og annet utstyr holder medlemmene selv.

Driften av laget, og også økonomien, er forutsigbar. Det var en del diskusjon da laget inngikk samarbeid med kulturskolen om kjøp av instruktør. Det kostet dem litt mer, men de slapp arbeidsgiveransvar og instruktøren fikk bedre arbeidsvilkår. Dessuten var det kommunen som stod for rekruttering av en ny når den forrige sa opp. Det de sparer av administrasjon er verd den ekstra utgiften.

Opplæring av nye tillitsvalgte går greit, vervene går nærmest på rundgang i laget, og de fleste medlemmene vet hva som skal gjøres gjennom et år. Det gir stor stabilitet i arbeidet, men heller ikke særlig rom for utvikling eller nye aktiviteter.

Lag 2

Dette er et middels aktivt lag. De har ulike musikalske prosjekter som varierer over tid. De faste øvingene styres av instruktøren som er ansatt i laget. Det er også instruktøren som har ansvar for de musikalske prosjektene. De arrangerer som regel minst en konsert i året, og om ikke hvert år, så drar de med ujevne mellomrom på turer og deltar i konkurranser. I tillegg til de faste øvingene kan de også arrangere seminarer og helgeøvinger i forbindelse med prosjektene de jobber med.

Lagets økonomi avhenger av hvilke prosjekter de har på gang, og hvordan de er organisert. Den faste inntekten er medlemskontingent, grasrotandel, voksenopplæringsmidler, momskompensasjon og støtte fra kommunen. De følger med på nyhetsbrev fra musikkrådet og hovedorganisasjonen, og søker på støtteordninger der det passer. Til prosjektene og større konserter søker de også kommunen og lokale sponsorer om støtte. De har ikke fast loppemarked, men gjennomfører ulike typer dugnadsarbeid og arrangement for å få inn penger når det trengs.

Laget driftes av et styre som er engasjert, og som orienterer og hjelper hverandre med å finne muligheter for å gjennomføre de musikalske planene. Med ujevne mellomrom sitter også noen fra laget i det kommunale musikkrådet og andre lokale og regionale paraplyorganisasjoner som bidrar med mer kunnskap og erfaring inn i arbeidet. Nye tillitsvalgte blir fort dratt med i arbeidet, og smittes av engasjementet.

Lag 3

Laget har ambisjoner, både på egne vegne og som en aktør i et større musikkfelt. Det er ikke størrelsen, men kvaliteten på arbeidet som definerer laget. Instruktøren er ansatt og samarbeider tett med styret. De lager årsplaner med konkrete mål, i tillegg til prosjekter som strekker seg ut over årsplanene. Prosjektene kan ha resultat som har betydning også for andre lag, de utvikler nytt notemateriell og pedagogiske metoder.

Økonomien er tredelt. Til grunn ligger medlemskontingent, grasrotandel, voksenopplæringsmidler, momskompensasjon og støtte fra kommunen som relativt faste og stabile inntekter. Så har de årlige dugnadsoppdrag som en vesentlig del av økonomien, men der inntektene kan variere noe mer. I tillegg kommer en stor rekke prosjektsøknader. De har blant annet samarbeidet med komponister som har skrevet ny musikk til dem, da har de fått støtte fra både kulturrådet og musikkfondene. De har også vært vertskap for større arrangement, da har de hentet inn mye i private sponsormidler, og støtte fra både kommune og fylke. I et prosjekt der de formidlet musikk til barn og unge, fikk de støtte fra Sparebankstiftelsen.

Blant lagets medlemmer er det flere som har verv i paraplyorganisasjoner både lokalt, regionalt og nasjonalt. De følger med i hva som rører seg på feltet og deltar aktivt på ulike seminar og samlinger. Instruktøren er også mye brukt på seminar og opplæring av andre lag og landsorganisasjonen. Laget sørger for skolering av nye styremedlemmer, og sikrer at laget har kompetanse på drift og prosjektstyring.

Om vi ser på undersøkelsen, så er det klart at omlag halvparten av lagene kan defineres som mest likt lag 1. Det går rundt med den jevne aktiviteten, men det er begrenset hvor mye ekstra de finner på. De svarer også at de har lite kjennskap til andre støtteordninger, og det er tidkrevende å sette seg inn i hva man kan søke om og hvordan man setter opp en søknad. Usikkerheten med prosjektsøknader, der mange får avslag, gjør også at det ikke oppleves som verd arbeidet å gjøre noe mer med det.

Resten av lagene fordeler seg relativt likt mellom lag 2 og 3. De tar mer initiativ, utvikler prosjekter og benytter seg også av flere av støtteordningene. Lag 3 er de som samarbeider tettest med det profesjonelle musikklivet, og drar nytte av deres kompetanse på å bygge kunstneriske prosjekter og få finansiering.

Nå er det ikke noe galt i å være et lag 1. Skal vi kunne sikre tilgjengelige arenaer for deltakelse i hele landet, og i ulike sjangre, så trenger vi et stort antall av lag 1. Dette er grunnmuren i det frivillige musikklivet. Derfor er det beklagelig å se hvor komplisert de opplever søknadssystemene å være, og at flere kvir seg for jobben og opplever å ikke mestre det som skal til for å sikre lagets aktivitet. Lag 2, og særlig lag 3, har helt andre ressurser for å benytte seg av det brede spektrret av støttemuligheter som finnes. De har også kompetanse for å finne nye støtteordninger og erfaring i å skrive søknader og prosjektledelse.

At det finnes muligheter for både lag 2 og 3 til å utvikle seg, gjennomføre prosjekter og ta del i musikkfeltet ut over egen aktivitet, er viktig. Men skal man styrke bredden, så vil ikke nye, flere støtteordninger treffe flertallet. For dem er barrieren for stor, både for å få kjennskap til ordningene, sette seg inn i dem og ha tilstrekkelig med tid og kompetanse til å skrive søknader. Her er det helt nødvendig å prioritere de få, og enkle støtteordningene. Forutsigbarheten er også vesentlig for disse lagene, det er ikke prosjektstøtte og enkelttilskudd de trenger, men grunnfinansiering til ordinær drift. Og for musikklagene er det ikke tvil om at den største kostnaden her er lønnsutgifter til instruktør/dirigent/musikalsk leder.

3. Svar på departementets fire punkter

1. Bred deltakelse og tilgang på kunst og kulturaktivitet i heile landet

Norsk musikkråd springer ut av det brede, folkelige musikklivet. Vi mener det organiserte musikklivet er en forutsetning for et vitalt og fremtidsrettet musikkliv. Musikklivet består av mange aktører: Frivillige, offentlige, amatører og profesjonelle bidrar til at det skapes opplevelser i store og små lokalsamfunn over hele landet. Vi jobber for at flere skal få oppleve musikk og at de som utøver og fremfører musikk skal få muligheten til å utvikle seg.

Vi vet at omlag 1/3 av nordmenn kan spille et instrument og over 10% har opptrådd offentlig med sang eller musikk det siste året. (Kilde: SSB, Rokkan) For å kunne opprettholde og øke denne deltakelsen kreves både styrking av den musikalske grunnmuren i form av lokal kulturfrivillighet, og muligheten for utvikling av de ulike musikalske uttrykkene og tradisjonene, og av musikkfeltet som helhet.

Som vist i gjennomgangen av lagenes økonomi viser, så mener vi det er helt avgjørende å forenkle og styrke de grunnleggende og forutsigbare ordningene. Dette vil løfte musikklivet fra grunnen.

2. Møteplasser og tilgang på egne kulturarenaer for aktivitet, læring og opplevelse

Norsk musikkråd har over tid jobbet mye med å sikre lagene tilgang på egnede lokaler. Det er en økende bevissthet både nasjonalt og lokalt om dette behovet, men det gjenstår fortsatt mye før det er på plass. I utkast til rapporten Rom for kultur utarbeidet for Kulturalliansen i 2022, er det gjort en kartlegging av kulturlokaler i 25 kommuner. Et av funnene her er at 76 % av musikkøvelsene foregår i lokaler som ikke er egnet akustisk. I «Er det rom for kultur i norske kommuner? TF-notat nr. 8/2002» fra Telemaksforskning skriver Kristine Persdatter Miland at «En av faktorene som styrer tilgangen til egnede kulturlokaler i norske kommuner er politisk vilje.» I undersøkelsene blant NMRs medlemmer var det også flere som svarte at den største utfordringen var å få tak i egnede lokaler.

Samtidig som behovet er kjent, og også etterhvert anerkjent, så skriver Miland også at flere kultursjefer etterspør sterkere og mer synlige stemmer fra frivilligheten. Det vil si at vi her trenger et tettere samarbeid, der frivillighetens organisering og faglige kompetanse må få en viktig rolle og rom for å være en tydelig stemme i arbeidet for å sikre mer egnede lokaler.

3. Samspill mellom den profesjonelle og frivillige kulturen

Dette er for våre lag todelt. Det store flertallet har lønnede instruktører/dirigenter, noen på honorar, andre som kjøpte tjenester av en annen arbeidsgiver og andre igjen er selv arbeidsgivere. Dette kan være viktige inntektskilder og oppdrag for profesjonelle musikere.

For lag som synes det er krevende nok å sørge for ordinær aktivitet og finansiering av den, kan ytterligere samarbeid med profesjonelle være et nesten uoverkommelig steg. Flertallet av lagene vil ikke ha kapasitet eller ressurser for å ta initiativ og ansvar for et slikt samarbeid, med mindre initiativet kommer som en invitasjon og er tilrettelagt fra de profesjonelle. For andre lag er dette samarbeidet allerede etablert, det er tette samarbeid, hyppige prosjekter og også viktige nettverk som gir grunnlag for å utvikle nye prosjekter.

4. Offentlige tilskuddsordninger og tiltak

Som beskrevet er det for det store flertallet av lag vesentlig med få, enkel og forutsigbare støtteordninger. En styrking av basisfinansieringen er helt avgjørende for å sikre at det finnes et godt utbygd og tilgjengelig musikkliv i hele landet.

At det finnes et bredt spekter av muligheter for de som ønsker å gjennomføre ulike prosjekter, ta et større ansvar for feltet og stå ansvarlig for ulike arrangement, er viktig. Dette er først og fremst aktuelt for lag med over gjennomsnittet av ressurser, som vet å se muligheter og gjerne oppsøker kunnskap både om prosjektgjennomføring og finansiering for å få det til.

I dag er det flere lag som velger å bruke mye tid på ulike former for dugnadsarbeid og frivillig innsats for å skaffe nødvendig finansiering. Mange opplever det å organisere en basar eller et loppemarked som enklere enn å fylle ut skjema. At dette er viktig del av finansieringen av norsk musikkliv er ikke galt i seg selv, men det binder ressurser og tid som da ikke blir brukt til annet organisasjonsarbeid. Om mer av tiden kunne brukes i nettverk som ulike lokale musikkråd, regionale og nasjonale organisasjoner utgjør, vil dette også kunne øke kunnskapen om drift og utvikling av lagene.

Jo mer komplisert og tidkrevende arbeidet med å sikre basisfinansieringen blir, jo færre lag vil det være som har muligheten for å gjennomføre prosjekter og ta større oppgaver. Bedre og enklere tilskudd- og rapporteringsordninger vil også friggi ressurser til at flere kan ta del i utviklingsarbeid. Skal en sikre vekst, er det med andre ord avgjørende å bedre den grunnleggende finansieringen.